

Aleg. 264

Sprawozdanie

komisyi gospodarstwa krajowego o petycyi Wydziału powiatowego
czortkowskiego w sprawie nieużytków.

Wysoki Sejmie!

Wydział powiatowy czortkowski wypowiada życzenie, ażeby nieużytki a nawet i pastwiska podrzędnej jakości były zalesione w drodze przymusowej przy pomocy państwa i kraju.

Celem zalesień ma być przede wszystkim przemiana gruntów dotąd nieużytecznych na użyteczne, a niemniej polepszenie stosunków klimatycznych, zmniejszenie ilości gradów i t. p.

Z postępem meteorologii, gdy wielka ilość obserwacji wytworzy pewniejszą podstawę do ocenienia wpływu przestrzeni zalesionych na ilość opadów i tworzenie się chmur gradowych, może da się postawić jakaś hipoteza w tej sprawie, obecnie należy tę stronę kwestyi, poruszonej petycją Wydziału powiatu czortkowskiego, pozostawić na uboczu i zająć się sprawą zalesień jedynie ze stanowiska gospodarstwa krajowego.

Rodzaje nieużytków są tak rozmaite, jak różne były powody ich powstania, więc żadną miarą amelioracya nie da się przeprowadzić na jedną modłę, lecz przeciwnie każdy rodzaj nieużytków wymagałby zastosowania innego sposobu jemu właśnie odpowiadającego.

Nieużytków zapisanych jako takie w katastrze jest bardzo znaczna przestrzeń. Na obszarze własności tabularnej 3,085.780 hektarów zajmują nieużytki 30.635 hektarów, to jest niespełna jeden procent (0.98%), zaś na obszarze 4,763.920 hektarów własności nietabularnej zajmują 184,518 hektarów, to jest prawie 4% (3.87%). 14.24% znajduje się na obszarach własności tabularnej, a 85.76% na obszarach własności nietabularnej.

Nieużytków można rozróżnić dwa główne rodzaje: takie, które bezwarunkowo pod żadną nie nadają się kulturę, jak skały, urwiska, strome ściany i stoki gór i t. p. i takie, które mogą być zamienione przez odpowiednią kulturę na grunta użyteczne, a oczywiście tylko o tych jest mowa w petycyi Wydziału powiatowego czortkowskiego.

Do tej ostatniej kategorii należą:

- a) wydmy piaszczyste,
- b) szutrowiska, kamieńce i odsypiska,
- c) debry i jary,
- d) nieużyteczne torfowiska,
- e) ubocza, ścianki, z lasów ogołocone przestrzenie w górach i t. p.

a) Wydmy piaszczyste są przedmiotem osobnych postanowień ustawowych a zalesienie tych wydym, już rozpoczęte, postępuje zwolna przy pomocy państwa, funduszu krajowego i ze współdziałaniem właścicieli tych wydym w myśl uchwał sejmowych z dnia 20. i 22. stycznia 1887.

b) Szutrowiska, kamieńce i odsypiska mogą być zużytkowane pod uprawę wikliny. Gdzie taka uprawa jest możliwą, może przynieść pożytek już po kilku latach, a próby takiej kultury już dokonano w kilkunastu gminach powiatu żywieckiego. O ileby rezultat tych prób okazał się pomyślnym, byłoby wskazaniem rozszerzyć roboty tego rodzaju i zasadzanie szutrowisk wikliną unormować ustawą podobnie jak to się stało dla wydym piaszczystych zapewniając pomoc państwa i kraju.

Ze względu na wielką ważność zasadzania odsypisk wikliną, tak dla ochrony brzegów, jak i dla przysporzenia materiałów dla budowli wodnych zarządziło Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych, by właścicielom prywatnych odsypisk udzielane były z państwowego funduszu budowli wodnych nagrody pieniężne. Co do warunków, pod jakimi te nagrody rozdawane być mają, nastąpiło porozumienie między c. k. Namiestnictwem a Wydziałem krajowym, nadto wstawiła Wysoka Rada państwa dotację 10.000 do budżetu na rok 1892 na zasadzanie wikliną odsypisk galicyjskich, zaś c. k. Namiestnictwo zażądało, ażeby do premiowania kultur wiklinowych na tych rzekach, gdzie regulacje lokalne podejmowane bywają przy pomocy państwa i kraju, przyczyniał się też i fundusz krajowy, na co na rok 1892 preliminowano kwotę 2.000 zł.

c) Debry i jary należą do działu nieużytków, których melioracja byłaby wykonalną na podstawie ustawy o nieszkodliwym odprowadzaniu wód górskich z dnia 20. czerwca 1884 §. 6 ustęp 1.

Rozumie się samo przez się, że te zabudowania nie mogą być traktowane i wykonane jako odrębne, ogół wszystkich podobnych jarów w całym kraju obejmujące przedsiębiorstwo, lecz przy każdym projekcie regulacyjnym obejmującym także i zabudowanie potoków górskich, będą zaprojektowane melioracje tego rodzaju nieużytków, o jakich tu jest mowa.

d) Torfowiska, których eksploatacja na torf, jako materiał opałowy, nie przedstawiałyby korzyści, można ulepszyć i przysposobić pod uprawę traw, a nawet i ziarna.

Próby tego rodzaju robiono w Rudniku na Sanem i w Rudzie różanieckiej w powiecie cieszanowskim i to z bardzo pomyślnym skutkiem. Obecnie zamierzono robić dalsze próby z kulturą płytkich torfowisk w dorzeczu Bugu i Styru we wschodniej Galicyi.

e) Ścianki napotykamy najczęściej w południowo - wschodniej części kraju nad dolnym biegiem lewych dopływów Dniestru.

Ścianki te, o ile dla zbyt wielkiej spadzistości nie zostały splukane przez wody deszczowe i poprzerzynane prostopadłe z góry bieżącymi wyrwami, służą za pastwiska dla owiec i dla bydła. Ścianki tego rodzaju tworzą niejako przechód z nieużytków do podrzędnej jakości pastwisk, pośrednie między tymi rodzajami gruntów zajmują miejsce.

Znaczna część tych ścianek, a przynajmniej należące do własności tabularnej są zalesione, robiono też z dobrym skutkiem próby zalesienia akacyami i drzewami szpilkowemi, będące zaś na obszarach własności nietabularnej są z drzew ogołocone, tylko gdzie niegdzie krzakami porośłe, a stan ich pogarsza się z każdym rokiem w skutek pasienia i tratowania bydłem, które ogryza młode pędy, a usuwając ziemię, odkrywa korzenie.

O ile zalesienie takich ścianek nie przedstawiałyby zbyt wielkich trudności i czy byłoby korzystne, zależy od miejscowych warunków, ogólnej zasady postawić nie można.

W petycyi powiatu czortkowskiego jest mowa o pastwiskach podrzędnej jakości. Obszaru tych pastwisk obliczyć niepodobna, niewątpliwie jest on bardzo znaczny, a znajduje się przeważnie w posiadaniu gmin. Są to grunta prawie zawsze podmokłe, w skutek tego pod uprawę nieprzystdatne, pokryte kępinami i kretowinami, mchem porośnięte. Rozległe obszary podobnych pastwisk napotykamy w powiatach: stryjskim, stanisławowskim, dolińskim, kałuskim, kossowskim i innych podgórskich, a także w powiatach położonych w środkowej i północnej części kraju, jaworowskim, cieszanowskim, samborskim i t. d.

Bardzo znaczna część tych pastwisk dałaby się poprawić przez osuszenie, a nawet zamienić częściowo na grunta orne i łąki. Melioracye tego rodzaju można skutecznie na podstawie państwowej ustawy melioracyjnej z 30. czerwca 1884. Gdzie gleba zbyt jest jałowa, zalesienie byłoby wskazaniem.

Również i dla pustyń górskich najwłaściwszą melioracją jest zalesienie. Ze wszystkich zarządzeń i prac, jakieby przedsiębrane być miały celem przemiany gruntów nieużytecznych na użyteczne, najpilniejszym i najpotrzebniejszym byłoby zalesienie takich przestrzeni, które dawniej były pokryte lasem a wskutek wyniszczenia drzewostanów i pasienia bydłem pozbawione ocienienia, огоłocone z naturalnego zadarnienia przez wody deszczowe, przemieniają się coraz bardziej w pustynie.

Coraz częściej zdarzające się powodzie są naturalnem następstwem wyniszczenia lasów w górach, a szkody jakie kraj z tego powodu ponosi, są olbrzymie.

To też od roku 1884 nie przestaje Wysoki Sejm upominać się o ochronę lasów karpaczkich, o wydanie nowej ustawy lasowej i sporządzenie katastru lasowego, któryby służył za podstawę do oznaczenia kategorii lasów wymagających wyjątkowej i szczegółowej opieki.

W roku 1889., załatwiając wnioski posła Pawickiego w sprawie zalesienia nieużytków w powiecie Nowotarskim, zajmujących 54.000 m., ponowił Wysoki Sejm swe dawniejsze żądania i rezolucye. C. k. Rząd oświadczył, iż zamierza wnieść do Rady państwa projekt nowej ustawy lasowej, w formie ustawy ramowej, która pozostawi ustawodawstwu krajowemu swobodę, odpowiadającą jego kompetencji i odrębności stosunków gospodarczych. Jednocześnie przedłożono projekt nowej ustawy lasowej ankiecie, która się odbyła w tutejszem c. k. Namiestnictwie.

Potrzebę nowej ustawy lasowej wypowiedało również kilkakrotnie galicyjskie Towarzystwo gospodarskie, na mocy uchwał ogólnego Zgromadzenia.

Z powyższych uwag wynika, że chociaż nie istnieje ogólny projekt dla meliorowania wszystkich nieużytków w kraju, to nie mniej zarządzenia mające na celu zamianę niektórych rodzajów nieużytków na grunta użyteczne, już są wdrożone, a roboty rozpoczęte. Wobec znacznych ciężarów, jakie nakładają na kraj regulacye rzek i melioracye, nie podobna przypuszczać, ażeby już teraz miały być zarządzane na szerszą skalę roboty koło przemiany nieużytków na grunta użyteczne. Na razie należy melioracye tego rodzaju pozostawić inicjatywie prywatnej powiatów, gmin lub pojedynczych właścicieli ograniczając ingerencyę Wydziału krajowego do rozpatrzenia sprawy, obmyślenia zasad i podania wskazówek co do racjonalnego przeprowadzenia tych robót.

Sprawa przemiany nieużytków za pomocą melioracyi i zalesień na grunta użyteczne, nie jest podrzędnego znaczenia, dotyczy znacznego obszaru całego kraju i zasługuje na to, żeby się w niej rozpatrzyć. Z tego wychodząc zapatrywania, wnosi komisya gospodarstwa krajowego:

Wysoki Sejm raczy uchwalić!

1. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby zbadał sprawę melioracyi i zalesienia nieużytków i przedłożył sprawozdanie na jednej z następnych sesyi sejmowych.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przyspieszył wydanie nowej ustawy lasowej na podstawie projektu c. k. Ministerstwa rolnictwa, z uwzględnieniem uchwał ankiety, jaka się w tutejszem c. k. Namiestnictwie w tej sprawie odbyła.

Przewodniczący:
Sapieha w. r.

Sprawozdawca:
J. Gnoiński w. r.

